

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ ĐÀO TẠO VÀ SỬ DỤNG NHÂN TÀI

NGUYỄN PHƯỚC PHÚC *

Trong lịch sử phát triển của loài người, nhân tài đã góp phần không nhỏ trong sự phát triển chung của cộng đồng cũng như của xã hội. Trong suốt chiều dài dựng nước và giữ nước, dân tộc Việt Nam luôn có truyền thống tôn vinh, trọng dụng nhân tài. Ông cha ta đã để lại nhiều kinh nghiệm quý báu trong việc tuyển chọn và sử dụng người hiền tài. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã kế thừa và phát huy truyền thống đó trong điều kiện lịch sử mới và bổ sung thêm những kinh nghiệm quý báu của nước ngoài, đặc biệt là của chủ nghĩa Mác – Lênin. Trong nhiều nội dung về con người, Hồ Chí Minh rất quan tâm đến việc đào tạo, bồi dưỡng cán bộ, trọng dụng nhân tài.

Học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh, cả nước thi đua lập thành tích hướng về chào mừng Kỷ niệm 30 năm Ngày nhà giáo Việt Nam (20/11/1982 – 20/11/2012), chúng ta nhận thấy bài học về tư tưởng đào tạo, trọng dụng nhân tài của Bác càng có ý nghĩa to lớn trong sự nghiệp đổi mới. Đây là những định hướng vô cùng quý giá để chúng ta làm tốt hơn nữa công tác đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ nói chung và nhân tài nói riêng đáp ứng yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội.

Sinh thời, Hồ Chí Minh quan niệm: “Nhân tài: Người nào có năng lực làm việc gì, thì đặt vào việc ấy” (1). Nhân tài là “người tài đức có thể làm những việc ích nước lợi dân”; là “những người hăng hái nhất, thông minh nhất, yêu nước nhất, kiên quyết, dũng cảm nhất” (2). Trong quan niệm của Người, người tài phải bao gồm cả đức và tài, trong đó “đức là gốc”, là nền tảng của người cách mạng. Đức và tài là hai mặt không thể thiếu của người cán bộ cách mạng, đồng thời phải lấy hiệu quả công việc, sự tin nhiệm trong đồng bào, đồng chí làm thước đo. Người nói: “Người cách mạng phải có đạo đức, không có đạo đức thì dù tài giỏi mấy cũng không lãnh đạo được nhân dân” (3). Người đã lý giải một cách giản dị, dễ hiểu nhưng sâu sắc, khoa học về mối quan hệ giữa tài và đức: có tài mà không có đức ví như một anh làm kinh tế giỏi nhưng lại để thâm hụt thì chẳng những không giúp ích được cho xã hội mà còn làm hại cho xã hội nữa. Nếu có đức mà không có tài ví như ông Bụt không làm hại gì, nhưng cũng không làm được gì có lợi cho con người.

Tầm quan trọng của vấn đề đào tạo, bồi dưỡng nhân tài cho sự nghiệp cách mạng được thể hiện rõ trong suốt cuộc đời hoạt động cách mạng của Hồ Chí Minh. Trên đất

---

* Th.S; Trường Chính trị, Tp. Đà Nẵng

Pháp, Người sống, học tập và rèn luyện trong phong trào công nhân Pháp. Một trong những công việc mà Nguyễn Ái Quốc tiến hành ở Pari là dạy học, huấn luyện, đào tạo người Việt Nam ở Pháp và cả những người của các nước thuộc địa đang ở Pháp lúc bấy giờ. Khoảng tháng 6/1923, Nguyễn Ái Quốc bí mật rời khỏi nước Pháp để đi Nga. Vấn đề mà Người quan tâm trước tiên là gây dựng lực lượng và đào tạo cán bộ cho cách mạng. Người đã đề nghị Quốc tế Cộng sản hãy chú ý đến việc đào tạo cán bộ cho cách mạng Đông Dương và cách mạng thế giới, đây là công việc vừa cấp bách, vừa lâu dài. Được sự giới thiệu của Nguyễn Ái Quốc, nhiều thanh niên Việt Nam đã được sang học tại trường Đại học Phương Đông ở Mạc Tư Khoa, trong số đó có người trở thành cán bộ xuất sắc của Đảng ta sau này.

Tháng 11/1924, Người đặt chân tới Quảng Châu, việc đầu tiên Người tiến hành là công tác tổ chức và bắt tay vào việc huấn luyện cán bộ, tạo ra lớp cán bộ đầu tiên cho sự nghiệp đấu tranh giải phóng dân tộc. Đầu năm 1925, Người chính thức bắt đầu mở lớp huấn luyện chính trị. Những học viên theo học lớp huấn luyện chính trị là những thanh niên yêu nước lúc bấy giờ đang ở Quảng Châu và những thanh niên ưu tú trong nước được cử sang. Trong Báo cáo của Nguyễn Ái Quốc gửi Quốc tế Cộng sản ngày 03/06/1926, Người viết: “Tổ chức một trường tuyên truyền, sau một tháng rưỡi học tập họ trở về nước. Khóa thứ nhất được 10 học viên. Khóa thứ hai sẽ mở vào tháng 07 tới, có khoảng 30 người” (4). Chương trình học tập khá phong phú, gồm các vấn đề: cách mạng thế giới, cách mạng Việt Nam, phương pháp vận động cách mạng,...

Cuối tháng 01/1941, Nguyễn Ái Quốc về nước, trực tiếp lãnh đạo phong trào cách mạng trong nước, tiếp tục sự nghiệp đào tạo, bồi dưỡng cán bộ cho cách mạng Việt Nam. Công việc mà Người thực hiện đầu tiên là “tổ chức các lớp huấn luyện cho cán bộ của Cao Bằng, Bắc Kạn, Lạng Sơn, Thái Nguyên và cán bộ ở dưới xuôi lên. Mục đích của lớp đào tạo cán bộ này là nhằm chuẩn bị cho việc khởi nghĩa giành chính quyền” (5). Như vậy, nhiều lớp huấn luyện chính trị, quân sự được Người liên tiếp mở ra thu hút rất nhiều cán bộ. Chủ trương của Người đó là “đào tạo, huấn luyện anh em rồi trả họ về cơ sở, rèn luyện họ trong thực tiễn cách mạng. Đối với Bác, “một hạt giống tốt” không thể để tự nó lớn lên và chết dần mà phải làm cho nó nảy nở ra trăm ngàn hạt giống khác” (6).

Trong khói lửa chiến tranh ác liệt của cuộc kháng chiến chống Mỹ, Chủ tịch Hồ Chí Minh gửi nhiều thế hệ thanh niên ưu tú sang đào tạo ở các nước xã hội chủ nghĩa (XHCHN). Vì vậy, “sau năm 1975, chúng ta có trên 300.000 cán bộ có trình độ trung cấp kỹ thuật trở lên, họ trở thành những nhà khoa học đầu đàn, là đội ngũ cốt cán của Đảng và Nhà nước, góp phần xứng đáng vào sự nghiệp bảo vệ và xây dựng Tổ quốc” (7). Người từng nói: “không có giáo dục, không có cán bộ thì cũng không nói gì đến kinh tế, văn hóa”.

Trên cơ sở nhận thức đúng vị trí, vai trò của nhân tài đối với sự nghiệp xây dựng và bảo vệ chính quyền cách mạng, Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Việc dùng nhân tài, ta không nên căn cứ vào những điều kiện quá ngặt khe. Miễn là không phản lại quyền lợi dân chúng... Tài to ta dùng làm việc to, tài nhỏ ta cất làm việc nhỏ, ai có năng lực về

việc gì, ta đặt ngay vào việc ấy. Biết dùng người như vậy, ta sẽ không lo gì thiếu cán bộ” (8). Ngày 14/11/1945, Hồ Chí Minh đã viết bài “Nhân tài và kiến quốc” đăng trên báo *Cứu quốc*: “Kháng chiến phải đi đôi với kiến quốc. Kiến quốc cần phải có nhân tài. Nhân tài nước ta dù chưa nhiều lắm, nhưng nếu chúng ta khéo lựa chọn, khéo phân phối, khéo dùng thì nhân tài càng ngày phát triển càng thêm nhiều” (9).

Một vấn đề nữa mà Người đề xuất là muốn có nhân tài thì đất nước trước hết phải có dân chủ. Để có dân chủ, công việc đầu tiên là phải tổ chức tổng tuyển cử và thông qua cuộc tổng tuyển cử sẽ tìm ra được những người tài. Để khẳng định những người tài của đất nước được chọn vào Chính phủ, Hồ Chí Minh nói: “Tôi có thể tuyên bố trước Quốc hội rằng, Chính phủ này là Chính phủ của toàn quốc, có đủ nhân tài Trung, Nam, Bắc tham gia” (10). Không những thế, Hồ Chí Minh còn rất lưu tâm đến những cán bộ ngoài Đảng, Người nói: “Phong trào giải phóng sôi nổi, nảy nở ra nhiều nhân tài ngoài Đảng. Chúng ta không được bỏ rơi họ, xa cách họ. Chúng ta phải thật đoàn kết với họ, nâng đỡ họ. Phải thân thiết với họ, gần gũi họ, đem tài năng của họ giúp ích vào công cuộc kháng chiến cứu nước” (11).

Trên cơ sở nghiên cứu tư tưởng của Hồ Chí Minh về đào tạo, bồi dưỡng cán bộ và trọng dụng nhân tài, chúng tôi thấy nổi bật lên một số nội dung cơ bản sau:

Thứ nhất, để sử dụng đúng nhân tài, đúng cán bộ, khâu quan trọng nhất là việc đánh giá đúng tài năng, đức độ của họ. Đánh giá cán bộ được xem là khâu quan trọng nhất trong công tác cán bộ. Hoạt động này cần phải được tiến hành thường xuyên vì “mỗi lần xem xét lại nhân tài, một mặt thì tìm thấy những nhân tài mới, mặt khác thì những người hủ hóa cũng lòi ra” (12). Người còn chỉ ra, trong thế giới cái gì cũng biến hóa. Tư tưởng của con người cũng biến hóa. Vì vậy, cách xem xét cán bộ, quyết không nên chấp nhất, vì nó cũng phải biến hóa.

Thứ hai, Hồ Chí Minh cho rằng, việc dùng nhân tài có đúng hay không trước hết phụ thuộc vào người lãnh đạo, quản lý. Người nói: “Lãnh đạo khéo thì tài nhỏ có thể hóa thành tài to, lãnh đạo không khéo thì tài to cũng hóa thành tài nhỏ”, “muốn tránh khỏi sự hao phí nhân tài, chúng ta cần sửa chữa cách lãnh đạo. Thí dụ: bắt buộc cán bộ trong mỗi ngành phải thiết thực báo cáo và cất nhắc nhân tài” (13). Việc lựa chọn đúng những người tài đức là nhân tố không thể thiếu trong quá trình đào tạo và sử dụng nhân tài.

Thứ ba, Hồ Chí Minh thực sự quý trọng và biết sử dụng nhân tài, rất tin tưởng và cất nhắc họ vào các cương vị xứng đáng của một người có tài thực sự. Những người được đặt đúng việc, đúng tài thì phấn khởi, hết lòng, hết sức phục vụ nhân dân, phát huy được tài năng, sáng tạo của mình. Ví dụ, cụ Vũ Đình Hòe, nguyên Bộ trưởng Bộ Tư pháp trong Chính phủ nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa đã từng khẳng định: “Chúng tôi được Bác Hồ cuốn hút vào một sự nghiệp mới mẻ, vô cùng hấp dẫn và cao cả”, “Bác Hồ đã cải hóa bọn chúng tôi thành những cán bộ pháp lý khả thủ, dần dần biết suy nghĩ và hành động đúng đắn. Công ơn tái tạo của Người đối với chúng tôi sâu nặng biết bao!” (14). Đồng thời, để sử dụng được người tài, Hồ Chí Minh cũng phê phán những tư tưởng hẹp hòi, chia rẽ, bè phái trong Đảng và trong công tác cán bộ. Người nói: ở trong

Đảng thì không biết cất nhắc những người tốt, sợ người ta hơn mình. Ở ngoài Đảng thì khinh người, cho rằng cũng không có ai cách mạng, không khôn khéo bằng mình. Vì thế mà không biết liên lạc, hợp tác với những người có đạo đức tài năng ở ngoài Đảng.

Thứ tư, để phát huy năng lực của người tài, theo tư tưởng Hồ Chí Minh thì phải *khéo dùng*, tức là phải khéo nâng cao chỗ tốt, khéo sửa chữa chỗ xấu của họ. Dùng nhân tài phải khéo, cũng có nghĩa là đặt đúng người, đúng việc, đúng lúc là biện pháp nhân lên sức mạnh và hiệu quả năng lực của nhân tài. Người cho rằng: "Người đời ai cũng có chỗ hay chỗ dở. Dùng người cũng như dùng gỗ. Người thợ khéo thì gỗ to, nhỏ, thẳng, cong đều tùy chỗ mà dùng được" (15). Hồ Chí Minh còn cho rằng, cần phải tạo ra một môi trường dân chủ trong sinh hoạt, công tác, không phân biệt đối xử để nhân tài, cán bộ yên tâm công tác, vui vẻ, thoải mái làm tốt công việc. Người nói: "Đảng phải trọng nhân tài, trọng cán bộ, trọng mỗi người có ích cho công việc chung" (16).

Có thể khẳng định, việc đào tạo, bồi dưỡng và sử dụng nhân tài trong tư tưởng Hồ Chí Minh hòa quyện vào nhau, gắn kết và thống nhất biện chứng với nhau. Đào tạo là để sử dụng và muốn sử dụng cho công việc chung thì cần phải đào tạo, bồi dưỡng, huấn luyện. Đồng thời, khi sử dụng phải làm sao cho đúng người, đúng việc, tạo môi trường, điều kiện để nhân tài làm việc, cống hiến và phát triển tài năng. Tất cả nhằm một mục đích phục vụ kháng chiến, kiến quốc, phục vụ nhân dân. Hiện nay, đất nước đang trong thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa càng đặt ra yêu cầu chăm lo công tác phát hiện, đào tạo, bồi dưỡng và sử dụng nhân tài, nhất là nhân tài trong lĩnh vực lãnh đạo, quản lý. Thực hiện di huấn của Chủ tịch Hồ Chí Minh về chiến lược trồng người và coi cán bộ là cái gốc của công việc, đặc biệt là kế thừa được những tư tưởng và những việc làm của Bác trong sự nghiệp đào tạo và sử dụng nhân tài, hơn bao giờ hết, chúng ta cần đóng góp tâm trí, công sức, tài năng để xây dựng một kế hoạch chi tiết về phát hiện, đào tạo, bồi dưỡng và sử dụng nhân tài. Việc phát hiện, đào tạo, sử dụng cũng như đãi ngộ nhân tài là nhiệm vụ đặc biệt quan trọng của toàn Đảng, toàn dân trong sự nghiệp đổi mới do Đảng ta khởi xướng và lãnh đạo.

Chú thích:

(1) Hồ Chí Minh (1995), *Toàn tập*, Tập 5, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, Tr.633.

(2), (3), (11), (12), (13), (15), (16), Hồ Chí Minh. *Sđđ.*, T.5, Tr.262, 252-253, 276, 274, 241, 72, 273.

(4) Hồ Chí Minh. *Sđđ.*, Tập 2, Tr.223.

(5) Đức Vương (1995), *Hồ Chí Minh với vấn đề đào tạo cán bộ*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, Tr.14.

(6) Bùi Kim Hồng (2009), *Chủ tịch Hồ Chí Minh với công tác tổ chức, cán bộ*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, Tr.121.

(7) Phạm Ngọc Anh, Đỗ Thanh Thủy (2009), "Chủ tịch Hồ Chí Minh với việc trọng dụng người hiền tài – từ quan niệm đến chính sách thực tiễn", Tạp chí *Tổ chức Nhà nước*, số 6, Tr.18.

(8), (9), (10) Hồ Chí Minh. *Sđđ.*, T.4, Tr.39, Tr.99, Tr.430.

(14) Trần Đương (2008), *Bác Hồ với nhân sĩ, trí thức*, Nxb. Thanh niên, Tr.22-24.